

СВІТОВИЙ РИНОК СТРАХУВАННЯ

В статті розкриваються новітні тенденції формування та функціонування світового страхового ринку. Наведені оригінальні данні щодо динаміки розвитку страхування життя в окремих регіонах світу, представлені статистичні матеріали, що свідчать про розміри та структуру загальних та застрахованих збитків. Визначені фактори, що стимулюють об'єктивну необхідність зростання світового страхового ринку.

The paper explores recent trends in formation and operation of the world insurance market. Genuine data on dynamics of development of life insurance in various parts of the world are given together with statistical reports that reveal structure and amounts of the total and insured losses. An explanation is given to the reasons that stimulate objective prerequisites for growth of the world insurance market.

Розвиток світового страхового ринку здійснюється під впливом наступних об'єктивних чинників:

- 1) стихійні природні катастрофи;
- 2) техногенні аварії;
- 3) поширення тероризму;
- 4) посилення взаємозалежності між економічними суб'єктами ринкової економіки, спричинені глобалізаційними процесами, що зумовлюють зростання ризиковості;
- 5) реалізація надзвичайно дорогих та технологічно складних і екологічно небезпечних об'єктів, де навіть незначна помилка проєктантів та експлуатантів може обернутися катастрофічними збитками, які ні за яких обставин не здатні відшкодувати винуватці їх спричинення;
- 6) транснаціоналізація банківських потоків, яка може спричинити досить значні втрати країн та приватних суб'єктів нерезидентів у зв'язку з об'єктивними чи суб'єктивними чинниками, що виникли в інших країнах світу;
- 7) розвиток ринку інтелектуальної власності;
- 8) зростання ролі людського капіталу, а тому й усвідомлення значущості забезпечення життя та здоров'я людини, що зумовлює розвиток особового страхування;
- 9) зростання добробуту населення та усвідомлення ним цінності забезпечення життя, спокою, впевненості в завтрашньому дні як вищих благ та ін.

Окрім зазначеного вище, важливим чинником, що впливає на ємність страхового ринку, є те, що страхові послуги є не тільки приватним, а й квазісупільним благом, тобто таким економічним благом, скористатись яким може як той, хто його оплатив, так і той, хто не хоче або не може оплатити це благо. Мова йде насам-

перед про загальнообов'язкове державне соціальне страхування та про обов'язкові форми страхування, що визначаються законодавством національних держав.

Отже, серед новітніх тенденцій розвитку сучасного страхового ринку треба виділити наступні:

Позитивний довгостроковий тренд зростання світового страхового ринку;

Випереджаюче зростання сектору страхування життя на світовому страховому ринку;

Утримання лідируючих позицій Західною Європою в секторі страхування життя, а Північною Америкою в секторі страхування, відмінного від страхування життя.

Зростання кількості та масштабності природних катастроф;

Актуалізація потреби в страховому захисті від наслідків терористичних атак;

Посилення ролі перестраховання, зокрема, європейських перестраховиків, та залучення до перестраховання капіталу в формі нових спеціальних фінансових інструментів;

Необхідність перегляду ролі, форми та розміру участі держави в покритті катастрофічних збитків.

Для аналізу новітніх тенденцій розвитку світового страхового ринку необхідно виділити два основних його сегменти: страхування життя (life) та страхування, відмінне від страхування життя (non life). Потреба в такій сегментації ринку обумовлена тим, що кожному із цих сегментів властиві свої закономірності та тенденції розвитку.

Про рівень розвитку страхового ринку судять насамперед по обсягу зібраних страхових премій (рис.1).

Рис. 1. Світові страхові премії по страхуванню життя та страхуванню, відмінному від страхування життя [3].
Примітка: 1. Страхування життя разом зі страхуванням від нещасного випадку та страхуванням здоров'я

Ця діаграма показує, що обсяги страхових премій у світовому масштабі постійно зростають, причому випереджаючими темпами впродовж останнього десятиріччя зросло страхування життя. Ця тенденція продовжується й нині. По-друге, починаючи з 2002 року чітко

прослідковується тенденція зростання й другого сегмента страхового ринку – страхування, відмінного від страхування життя, хоча за часткою зібраних страхових премій страхування життя домінує.

Серед останніх тенденцій треба зазначити, що в 2006 році сумарний обсяг загальносвітових премій виріс у порівнянні з 2005 роком на 5 % у реальних цифрах, тоді як торік приріст склав усього 2,9 %. Найбільше зростання спостерігалось на ринку страхування життя - 7,7 %. На ринку страхування, відмінного від страхування життя, всього -1,5 %. В 2006 році сумарні світові

премії склали 3723 млрд дол. США і 59 % з них припадають на сектор страхування життя.

Віднесення Гонконгу, Сінгапуру, Тайваню й Південної Кореї до промислово розвинених країн призвело до того, що на їх частку тепер доводиться 89,63 % премій по страхуванню, відмінному від страхування життя та 92,02 % по страхуванню життя (Табл. 1).

Таблиця 1. Страхові премії по страхуванню, відмінному від страхування життя, в регіональному розрізі, 2006 р.

	Премії в млн. дол. США	Зростання	Частка від світового рин- ку, %	Премії, % від ВВП	Премії на одну особу, дол. США
Америка	727 945	1,5	48,08	4,17	813,6
Північна Америка	685 440	1,0	45,27	4,72	2 072,2
Латинська Америка та Карибський басейн	42 505	10,0	2,81	1,44	75,4
Європа	544 295	0,5	35,95	2,97	626,0
Західна Європа	501 374	-0,2	33,11	3,09	966,6
Центральна та Східна Європа	42 920	9,2	2,83	2,09	131,4
Азія	198 553	4,4	13,11	1,63	50,4
Японія та НІК Азії	142 750	1,8	9,43	2,35	664,6
Південно-Східна Азія	41 670	14,5	2,75	0,89	12,3
Середня Азія та Центральна Азія	14 133	5,7	0,93	1,02	46,8
Африка	14 200	6,2	0,94	1,36	15,3
Океанія	29 102	-1,5	1,92	3,34	891,0
Світ	1 514 094	1,5	100,00	3,04	224,2
Промислово розвинені країни	1 357 129	0,6	89,63	3,65	1 336,2
Країни, що розвиваються	156 965	10,8	10,37	1,27	28,2
ОЕСР	1 362 097	0,6	89,96	3,57	1 120,1
Велика сімка	1 121 609	0,4	74,08	3,84	1 508,6
ЄС (15 країн)	469 400	-0,3	31,00	3,12	1 107,4
НАФТА	693 698	1,0	45,82	4,52	1 579,8
АСЕАН	12 678	-0,6	0,84	1,01	21,4

Джерело: Swiss Re, Economic Research & Consulting, sigma № 4/2007 [5]

Зростання ринку страхування в Західній, Центральній і Східній Європі збільшив частку Європи в глобальному ринку на 1 %. У той же час Америка й Азія втратили відповідно 0,5 % й 0,7 % через відносно повільний ріст у секторі страхування життя в США й зменшення страхових премій у Японії. Проте, Південно-Східна Азія збільшила свою частку на 0,5 %. Частка Латинської Америки й Карибського басейну збільшилася на 0,2 % [4].

Про розвиток страхування, відмінного від страхування життя, в регіональному розрізі в 2006 році свідчать дані таблиці 1, з якої видно, що лідируючі позиції з цього виду страхування займає Північна Америка, частка якої за зібраними страховими преміями в цьому виді страхування становить 45,27 % світового обсягу.

Питома вага страхових премій у ВВП для цього регіону становить 4,27 %, а максимальна величина страхових премій на одну особу дорівнює 2072,2 дол. США. Для порівняння, в Україні питома вага чистих страхових премій у ВВП – 1,6 %, величина страхових премій на одну особу в доларах США дорівнює приблизно 56,0 дол. США.

Друге місце в рейтингу займають країни Західної Європи, частка котрих у світовому ринку за обсягом зібраних страхових премій складає 33,11 %, питома вага страхових премій у структурі ВВП – 3,09 %, а обсяг страхових премій на одну особу – 966,6 дол. США.

На третьому місці знаходяться Японія та нові індустриальні країни Азії. Їх частка в світовому ринку складає відповідно 9,43 % за обсягом страхових премій, 2,35 % за питомою вагою в страхових премій ВВП, а на одну особу припадає премій у розмірі 664,6 дол. США.

Далі в цьому рейтингу йдуть країни Центральної та Східної Європи, Латинської Америки та Карибського басейну, Південно-Східної Азії. Океанія та країни Африка займають останні місця. Дані таблиці 1 засвідчують також, що в 2006 р. страховий ринок "non life" роз-

вивався по висхідній в усіх регіонах, окрім Західної Європи та Океанії.

Однією з причин зростання Північноамериканського ринку майнового страхування є існування Північноамериканської служби з майнових збитків (U.S. Property Claims Service). В Європі розвиток цього ринку відбувається більш повільно через відсутність систематизованих баз даних збитків страховиків та перестраховиків. Подібна інформація є необхідною страховикам при оцінці ймовірності настання страхового випадку та розрахунку страхових тарифів. Сьогодні європейські страховики зацікавлені в створенні такої організації, яка буде займатися збором та систематизацією інформації по страхових збитках. Структура цієї організації може бути схожа на структуру Північноамериканської служби з майнових збитків.

Про місце регіонів на ринку страхування життя свідчать дані таблиці 2. Лідером у цьому сегменті страхового ринку є Західна Європа, частка якої в світовому ринку за обсягом страхових премій становить близько 42 %, частка в ВВП – 5,95 % і на одну особу припадає 1862,9 дол. США страхових премій. Друге місце займає Північна Америка, частка якої в зібраних страхових премій складає 25,93 % від світового обсягу, питома вага премій у ВВП – 3,95 % та обсяг премій на одну особу – 1731,8 дол. США.

Третє місце в рейтингу з цього виду страхування знову ж таки належить Японії та НІК Азії. Частка страхових премій становить 22,67 % від світових, частка страхових премій в ВВП – 8,38 %, а обсяг страхових премій на одну особу для цієї групи країн є найвищою в світі – 2368,4 дол. США. Пояснюється остання обставина тотальним охопленням всього населення Японії страхуванням життя.

Четверте місце посідають країни Південно-Східної Азії. Не можна не звернути уваги й на те, що за питомою вагою страхових премій по страхуванню життя у

ВВП навіть країни Африки та Океанії обганяють країни Центральної та Східної Європи (табл. 2).

Таблиця 2. Страхові премії по страхуванню життя в регіональному розрізі, 2006 р.

	Премії в млн. дол. США	Зростання	Частка від світового ринку, %	Премії, % від ВВП	Премії на одну особу, дол. США
Америка	601 784	4,2	27,24	3,44	672,6
Північна Америка	572 860	3,8	25,93	3,95	1 731,8
Латинська Америка та Карибський басейн	28 923	14,1	1,31	0,98	51,3
Європа	940 586	12,4	42,57	5,30	1 119,6
Західна Європа	927 431	12,3	41,98	5,95	1 862,9
Центральна та Східна Європа	13 154	19,2	0,60	0,64	40,3
Азія	602 266	3,6	27,26	5,00	154,6
Японія та НІК Азії	500 871	0,6	22,67	8,38	2 368,4
Південно-Східна Азія	96 627	23,6	4,37	2,06	28,6
Середня Азія та Центральна Азія	4 769	5,3	0,22	0,34	15,8
Африка	35 468	21,6	1,61	3,40	38,3
Океанія	29 214	6,1	1,32	3,36	896,3
Світ	2 209 317	7,7	100,00	4,48	330,6
Промислово розвинені країни	2 033 051	6,6	92,02	5,53	2 026,0
Країни, що розвиваються	176 266	21,1	7,98	1,42	31,6
ОЕСР	1 976 063	6,6	89,44	5,24	1 645,0
Велика сімка	1 609 706	6,8	72,86	5,66	2 225,7
ЄС (15 країн)	887 928	12,8	40,19	6,20	2 197,8
НАФТА	579 674	4,0	26,24	3,78	1 320,1
АСЕАН	20 299	2,5	0,92	1,96	41,4

Джерело: Swiss Re, Economic Research & Consulting, sigma No. 4/2007 [5]

Це негативна тенденція, яка свідчить насамперед, про недовіру населення цих країн до інституту страхування життя, внаслідок чого цей регіон втрачає досить важливе джерело довгострокових кредитних та інвестиційних ресурсів.

Безумовним лідером зі страхування, що охоплює обидва сегменти ринку, є США (Рис. 2). Друге місце посідає Японія, третє – Об'єднане Королівство, четверте – Франція, п'яте – Німеччина.

Лідери світового страхового ринку 2005 року (прямі премії, млн. дол. США)

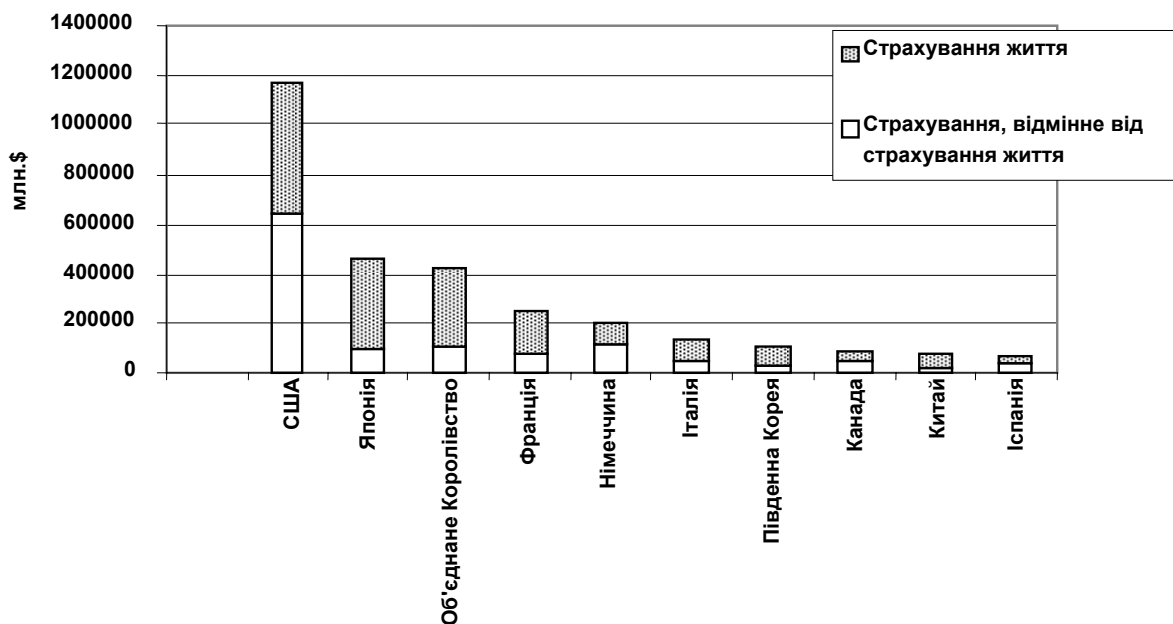

Рис. 2. Країни лідери світового страхового ринку [5]

Незважаючи на лідируючу позицію США, до першої десятки компаній-світових лідерів страхової справи входить більшість європейських компаній. П'ять з десяти

компаній-лідерів концентрують свою діяльність на страхуванні життя та здоров'я. Перші два місця в рейтингу займають саме, компанії зі страхування життя (табл. 3).

Таблиця 3. Топ 10 глобальних страхових компаній

Місце ¹	2006 р.			
	Компанія	Виручка, млн. дол. ²	Країна	Сфера діяльності
1	ING Group	158274	Нідерланди	Життя\Здоров'я
2	AXA	139738	Франція	Життя\Здоров'я
3	Allianz	1253476	Німеччина	Майна\відповідальності
4	American International Group	113194	США	Майна\відповідальності
5	Assicurazioni Generali	101811	Італія	Життя\Здоров'я
6	Berkshire Hathaway	98539	США	Майна\відповідальності
7	Aviva	83487	Велика Британія	Життя\Здоров'я
8	Prudential	66134	Велика Британія	Життя\Здоров'я
9	Zurich Financial Services	65000	Швейцарія	Майна\відповідальності
10	State Farm Insurance Cos.	60528	США	Майна\відповідальності

Примітка:

1. Десятка отримана шляхом аналізу компаній з Global Fortune 500, включає акціонерні товариства та товариства взаємного страхування, дані за фінансовий рік, що закінчується 31 березня 2007 року.

2. Виручка включає премії, відсотки та дохід від інвестиційної діяльності, приріст чи збиток капіталу, та не включає депозити; включає консолідовані активи дочірніх компаній, та не включає податки.

Джерело: за даними Insurance Information Institute [11]

Якщо розглянути десятку світових лідерів серед страхових брокерів, то на відміну від страховиків-лідерів, переважна більшість брокерів-лідерів - це компанії зі США (табл. 4). Це пов'язано з тим, що в більшості європейських країн на ринку страхування, відмін-

ного від страхування життя, домінуюча роль належить агентам. Страхові брокери зберігають свої позиції лише на ринках таких країн як Велика Британія, Бельгія, Словаччина. На ринку Швейцарії 85 % каналів збуту утримують співробітники страхових компаній [2].

Таблиця 4. Десятка найбільших страхових брокерів

Місце	2006 р.		
	Компанія	Виручка, млн. дол. ¹	Країна
1	Marsh & McLennan Cos. Inc.	10474,0	США
2	Aon Corp.	6709,0	США
3	Willis Group Holdings Ltd.	2314,0	Велика Британія
4	Arthur J. Gallagher & Co.	1437,8	США
5	Wells Fargo & Co.2	1008,7	США
6	Brown & Brown Inc.	864,7	США
7	Jardine Lloyd Thompson Group plc	847,0	Велика Британія
8	BB&T Insurance Services Inc.	842,3	США
9	Hilb Rogal & Hobbs Co.	696,0	США
10	Lock Cos. L.L.C.	657,2	США

Примітка:

1. Валова виручка від продажу страхових полісів, страхового консалтингу та інших послуг пов'язаних зі страхуванням.

Включаючи Acordia Inc. та Wells Fargo Insurance Inc.

Джерело: за даними Insurance Information Institute [11]

Проаналізувавши динаміку темпів страхових премій за період з 1980 по 2006 рік, треба відзначити, поперше, нерівномірність зміни темпів розвитку страхового світового ринку за цим показником (рис. 3). Протягом 20 років (1980–2000 рр.) прискореними темпами розвивалось страхування життя.

В 2001 році відбулося значне падіння темпів збору страхових премій зі страхування життя, а з 2002 року знову починається позитивна тенденція динаміки страхових премій. Найвищі темпи зростання страхових премій з цього виду страхування мали місце в 1986 році. Пік страховий премій 1986 року, отримав назву "кризи страхування відповідальності", яка здебільшого торкнулася США. Починаючи з 1984 і до літа 1986 ціни на страхування відповідальності в США росли швидкими темпами, а деякі ризики страхові компанії взагалі відмовлялися страхувати. Найбільші проблеми спостерігалися в сегментах страхування лікарської помилки та відповідальності виробників за якість продукції, зокрема, виробників вакцин, літаків, спортивного спорядження й т.ін.

Протягом майже 20 років річні темпи зростання страхових премій із страхування, відмінного від страхування життя, відставали порівняно з темпами в страху-

ванні життя. І тільки з 2001 по 2004 рік страхування поп life розвивалось вищими темпами, ніж life-страхування.

2001 рік приніс нові виклики компаніям зі страхування життя. Різке падіння на ринках акцій спричинило суттєве уповільнення продаж полісів накопичувального страхування життя (інвестиційних полісів). Премії по страхуванню життя зменшилися на 2,7 % порівняно з 2000 роком. Крім того, на прибутковість страхового бізнесу вплинули: падаючі відсоткові ставки, знижені рейтинги корпоративних облігацій та падіння фондового ринку.

В той же час страхові премії по страхуванню, відмінному від страхування життя, зростали у 2001-2002 році, оскільки на страховому ринку намітилася тенденція переходу від м'якої до жорсткої фази страхового циклу, що було зумовлено недостатньою кількістю коштів, зібраних у попередні періоди, високими виплатами та падінням фондових ринків. У 2001 році зростання премій становило 5 %, у 2002 – 9,1 %.

Починаючи з 2004 року знову випереджаючими темпами зростає обсяг страхових премій по страхуванню життя. У 2006 р. зростання страхових премій по страхуванню життя склало 7,7 %, що є найвищим показником, починаючи з 2000 року. Це обумовлено швидким еко-

номічним зростанням, бумом на фондових ринках та попитом на накопичувальне страхування, змінами у регулюванні та високим оподаткуванні страхової діяльності. Крім того, відзначається збільшення попиту у

розвинених країнах з старіючим населенням, що обумовлено ініціативами урядів цих країн по перенесенню соціальних витрат з державних програм на населення.

Річне зростання світових страхових премій

Рис. 3. Річне зростання світових страхових премій [5]

Не дивлячись на циклічні коливання темпів зростання страхових премій, прослідковується позитивний довгостроковий тренд зростання світового страхового ринку. Самі ж циклічні коливання були обумовлені важким фінансовим становищем недержавної системи пенсійного страхування, руйнацією колишньої системи соціалізму та властивої їй системи державного страхування, фінансовими кризами, руйнівними стихійними природними явищами, техногенними катастрофами тощо.

Перш ніж розглядати вплив найбільших катастроф на стан та перспективи розвитку страхового ринку, зазначимо, що за ступенем потенційної небезпеки виділяють об'єкти ядерної, хімічної, металургійної та гірничої промисловості, унікальні інженерні споруди (греблі, естакади, нафто- та газосховища), транспортні системи (аерокосмічні, наземні, надводні, підводні), магістральні нафто- та газопроводи, об'єкти військового та оборонного комплексів. Аварії та катастрофи на цих об'єктах можуть бути спричинені такими природними явищами як виверження вулканів, землетруси, буревії, шторми і т.ін. Звісно, що реалізація зазначених вище ризиків супроводжується кумулятивним ефектом, що призводить до надзвичайно великих збитків страховиків, які здійснюють страховий захист у зв'язку з катастрофічними подіями. Так, тільки ринки Ллойд в 2005 році потерпіли збитків, спричинених ураганами Катрина, Рита та Вільма, у розмірі 29 млрд. ф.ст., в результаті чого синдикати втратили близько 25 % капіталу та сформованих страхових резервів.

Ураховуючи циклічність появи стихійних лих, в наступні десять років очікується зростання кількості та руйнівної сили ураганів, буревіїв, повенів та суховіїв, землетрусів і т.ін., що змушує страховиків готуватись до зростання кумулятивних збитків, змінювати стратегії управління страховими ризиками з метою адаптації до наростання небезпек у природному та економічному

довкіллі. Посилюють ці небезпеки зміни, що відбулися та продовжують відбуватися в кліматі: порушення балансу між обсягом сонячної енергії, яку земля поглинає, та обсягом, який вона відбиває, зміна нахилу земної осі, зміна клімату, виникнення парникового ефекту, підвищення рівня води в світовому океані посилюють необхідність вироблення стратегії адаптації до цих умов з боку страхового ринку.

Із діаграми (рис. 4) видно, що найбільша кількість природних катастроф припадає на 1993 рік (15), дещо менша – на 89, 95 та 99 роки (по 12), 11 катастроф припадає на 1980 рік, по 10 катастроф – на 1977 та 1987 р., по 9 катастроф – на 1991, 1997 та 2004 рік. І тільки в 1959 році не було зареєстровано жодної значної природної катастрофи.

Динаміку виплат по катастрофах 1970-2006 рр. зображено на рис. 5.

Зростання інтересу до страхування ризиків від вірогідних збитків від природних катастроф починається з 90-х років і максимальної величини частка їх досягла в 2005 році. Проаналізувавши динаміку обсягу виплат по застрахованих ризиках, спричинених природними катастрофами, пов'язаними з погодою, землетрусами та техногенними аваріями протягом 1970–2006 років, можна зробити висновок, що страхові виплати в зв'язку з природними катастрофами, пов'язаними з погодою, перевищують виплати у зв'язку з техногенними катастрофами та землетрусами (Рис. 5). Пік виплат по цих ризиках приходить на "славнозвісний" 2005 рік, на який припадають найбільшої руйнівної сили урагани, повені, засухи, пожежі. Ці виплати перевищили трильйон доларів США. Цей факт засвідчує доцільність належної оцінки страхового захисту з боку потенційних потерпілих. І все ж частка застрахованих збитків у загальному їх обсязі залишається незначною (рис. 6).

Рис. 4. Найбільші природні катастрофи 1950-2006 рр. [8]

Рис. 5. Виплати по природних катастрофах 1970-2006 р. [9]

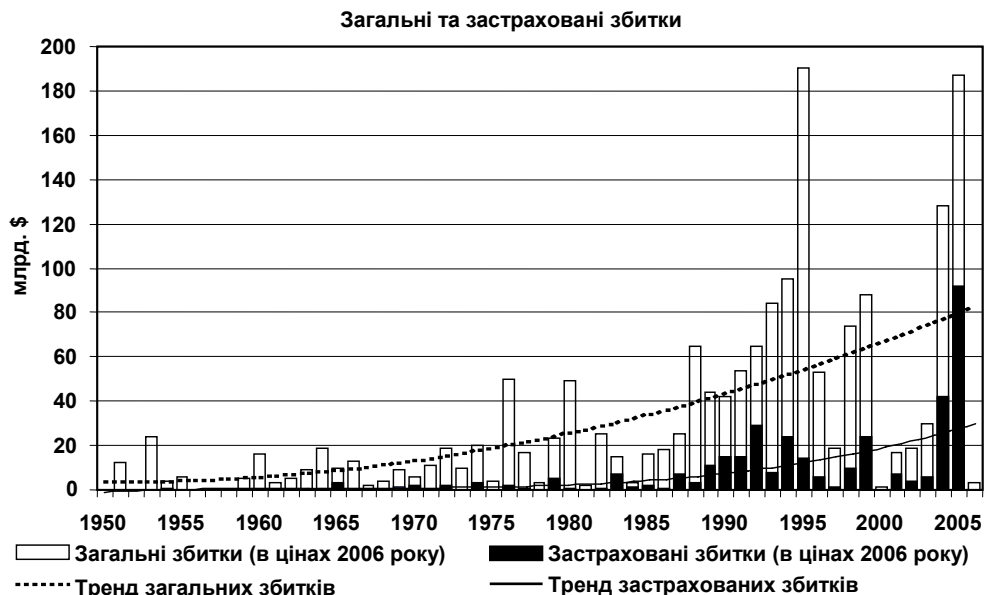

Рис. 6. Розмір загальних та застрахованих збитків від природних катастроф 1950-2006 рр. [8]

Зважаючи на все це, у майбутньому природні катастрофи будуть усе більше впливати на світове співтовариство. Спостерігається тенденція до зростання кількості природних катастроф, викликаних змінами клімату, а також тенденція до збільшення збитків від природних катастроф, спричинена заселенням і діловим пожвавленням регіонів з високими ризиками.

Об'єктивні реалії кінця ХХ – початку ХХІ сторіччя спричинили потребу страхового захисту від збитків, пов'язаних з терористичними актами, руйнівна сила яких найповніше проявилась 11 вересня 2001 року, оскільки цей терористичний акт наразі вважається наймасштабнішим у світовій історії. Сумарні збитки страхової галузі консультативна фірма Milliman оцінює в обсязі 72 млрд. дол. США, а агенція S&P показала значно менші, але досить суттєві збитки в розмірі 17,5 млрд. дол. США.

Про руйнівну силу цього терористичного акту свідчить те, що у Всесвітньому торговельному центрі (ВТЦ) було зруйновано близько 1,2 млн. м² загальної площі, а в близько розташованих від ВТЦ будівлях пошкоджено ще 1,3 млн. м² площі.

Страхова сума, на яку були застраховані дві вежі ВТЦ складає 3,6 млрд.дол. США, а літаки, що в них врізалися – на 1,75 млрд.дол. США кожний.

Багато виплат по майнових ризиках значно дрібнішого масштабу. Окрім матеріальних збитків, досить значні страхові виплати пов'язані з загибеллю та пропажею без вісти людей. Їх число перевищує 5 тис. чоловік. Багато з них мали корпоративні або приватні страхові поліси.

За корпоративними страховими полісами у зв'язку з смертю стандартні виплати перевищують вдвічі–втричі рівень річної заробітної плати застрахованого. Ключовим персонам, що мають виключну значущість для фірми, страхують життя на 1–5 млн.дол. У зв'язку зі сказаним вище виплати тільки по страхуванню життя коливаються в межах 2–5 млрд.дол.

Наймогутніша асоціація страховиків Lloyd's оцінює події 11 вересня як саму масштабну катастрофу в 320-річній історії Lloyd's, очікування вимог по виплатах якої вимірюється сумою близько до 2 млрд.дол. США. Потер-

пілі від збитків, спричинених цим терактом, і перестраховальні компанії Munich Re та Swiss Reinsurance Co, які оцінили свої втрати в обсязі 1,9 та 1,3 млрд.дол. США.

Оцінка сукупних втрат 27 страховими та перестраховими компаніями сягає 14,7 млрд.дол. США, що ближче до оцінки збитків агенцією S&P.

Подія, що сталася 11 вересня, суттєво вплинула на економічну поведінку страховиків і перестраховиків: відмова від страхування авіаперевезень до підвищення рівня страхових премій, вимоги щодо участі держави в покритті прямих збитків, спричинених терористичними актами за виключенням витрат, пов'язаних з призупиненням бізнесу, як це має місце в Ізраїлі; субсидування державою страхового сектора (США), виконання державою "страховика останньої інстанції" для авіакомпаній і т.п.

Великий масштаб збитку внаслідок природних катастроф, а також сплеск міжнародного тероризму неймовірно ускладнили для страховиків завдання адекватної оцінки страхового ризику. Важко працювати в умовах, коли складно ідентифікувати подію з погляду часу настання й оцінити динаміку розвитку збитку.

Глобальний ринок перестраховування розвивається тоже циклічно (рис. 7). У 2001-2002 роках намітилася тенденція переходу до жорсткої фази страхового циклу, що було пов'язано з аналогічними тенденціями на страховому ринку. Потім ринок перестраховування повертається до спадаючої фази циклу, що почалася в 2004 р., але перерваної великими катастрофами 2004-2005 рр. Глобальний ринок перестраховування стабілізувався в 2007 році, після бурхливого відновлення в 2006 році. У порівнянні з попереднім роком ROL-індекс (rate on line – премія перестраховика поділена на величину його страхового відшкодування) знизився в 2007 на 6 %, тоді як в 2006р. він виріс на 32 %. В більшості країн спостерігалися синхронні рухи, премії знизились на 0 – 9 %. Схоже, ринок, нарешті, абсорбував цінові зміни, викликані мегакатастрофами 2004-2005 рр. і супутнім тиском з боку рейтингових компаній і регуляторів. У випадку відсутності великих катастроф можна чекати подальшого падіння цін на ринку, починаючи із 2008 р.

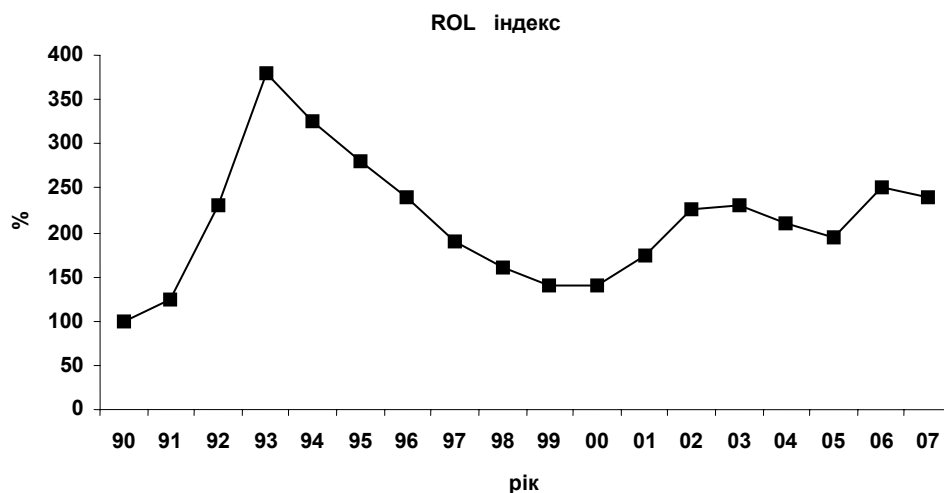

Рис. 7. Світовий ROL-індекс [10]

Стабілізації ринку перестраховування сприяли, головним чином, нові вливання капіталу у формі облігацій, пов'язаних з ризиком катастроф (CAT bonds, catastrophe bonds тощо), створення нових перестрахових компаній або спеціальних фінансових інструментів.

Глобальний ринок перестраховування в 2006 році характеризувався збільшенням попиту, а в 2007- зростаючою

пропозицією. В 2006 році рекордні збитки від катастроф 2004 й 2005 років привели до росту попиту на покриття збитків від катастроф, особливо в таких пікових зонах, як Флорида. Це збільшення попиту перевищило "доступний" капітал, що привело до його дефіциту під час літнього відновлення полісів на південно-східному узбережжі США. Ми говоримо "доступний" капітал, тому що

нехватки капіталу як такого в секторі перестраховування не було, але перестраховики, шоковані збитками від ураганів Катрина, Рита й Вільма в 2005, жорстко обмежили обсяги своєї участі в небезпечних зонах.

В 2007 році "доступний" капітал збільшився й ринок розслабився. Це відображає менш панічні, у порівнянні з минулим роком, думки про схильність до ризиків Північноамериканського узбережжя. Хоча новий капітал почав з'являтися під час урагану Катрина в 2005, до

літа 2006 року "доступного" капіталу було усе ще не досить, щоб уникнути підвищення цін.

Криза 2006 р. була обмежена узбережжями Північної Америки. За межами цього регіону ринок почав заспокоюватися вже в 2006 р. і продовжив в 2007 р.

Серед компаній-лідерів перестрахового ринку перші місця традиційно утримують європейські Munich Re та Swiss Re (табл. 5).

Таблиця 5. Десятка найбільших за розміром чистих зібраних премій перестраховиків, 2006 р., млн. дол. США

Місце	Компанія	Чисті зібрані премії	Країна
1	Munich Re	25432,7	Німеччина
2	Swiss Re1	23841,1	Швейцарія
3	Berkshire Hathaway Re	11576,0	США
4	Hannover Re	9353,5	Німеччина
5	Lloyd's	8445,3	Велика Британія
6	SCOR2	4885,2	Франція
7	Reinsurance Group of America Inc.	4343,0	США
8	Everest Re	3875,7	Бермудські острови
9	Partner Re	3689,5	Бермудські острови
10	Transatlantic Holdings Inc.	3633,4	США

Примітка: не включаючи річні премії GE Insurance Solutions, що належить до Swiss Re з червня 2006 року. Консолідовані премії SCOR та Reviros, придбані у 2006 році.

Джерело: за даними Insurance Information Institute [11]

Катастрофічні події природного походження, технологічні аварії, терористичні акти та деякі інші події обумовлюють необхідність активної участі держави як повноцінного суб'єкта страхового ринку. Уряди європейських країн по-різному реагують на ці тенденції. Деякі європейські країни вводять обов'язкове страхування певних ризиків, обов'язкові страхові пули, але в більшості країн страхування збитків від природних катастроф залишається добровільною справою. В умовах недостатнього охоплення страхуванням, збитки вимушена нести держава. З метою розв'язання цієї проблеми дедалі більша увага приділяється проектам кооперації держави і страхових компаній. Подібна кооперація дає можливість усім учасникам одержати більш точні оцінки ризиків (такий проект реалізований в Австрії), розробити адекватні схеми перестраховування, в яких ризики оптимально розподілені між страховиками, перестраховиками і – як останньою інстанцією – державою, а також поліпшити системи захисту і зменшення збитків від катастроф (наприклад, шляхом регулювання будівництва в зонах ризику, оптимізації захисних дамб і т. ін.).

У зв'язку з цим хочеться звернути увагу на те, що в Україні частка держави, як суб'єкта страхового ринку, невпинно зменшується. Наразі частка державного майна в страховому бізнесі складає 0,40 % [1]. Це вразлива

для долі страхового ринку України ситуація, оскільки вона означає, що держава не має економічного інтересу в розвитку страхового ринку.

За таких умов держава може впливати на національний страховий ринок тільки через законодавчі і нормативні акти та страховий нагляд. А це обмежує економічні важелі держави щодо забезпечення належної стабільності ринку страхових послуг.

1. Залетов О. Слияния и поглощения на страховом рынке: угрозы и ожидания – Insurance TOP, № 3(15) 2006, с. 8. 2. CEA Statistics № 24 European Insurance in Figures. – 2006. – June. (<http://www.cea.assur.org/cea/download/publ/article243.pdf>). 3. Swiss Re, sigma database // http://www.swissre.com/pws/research/publications/sigma_ins_research/sigma_archive/sigma_archive%28english%29.html. 4. http://www.swissre.com/resources/e643d8804660892eba91ff276a9800c6-EJAI-75L9FJ_World_2006.pdf. 5. Swiss Re, Economic Research & Consulting, sigma No. 4/2007 // http://www.swissre.com/pws/research/publications/sigma_ins_research/facts_and_figures/facts_and_figures1.html. 6. <http://www.iii.org/international/rankings/>. 7. Ibid. 8. Munich Re // http://www.munichre.com/app_resources/pdf/ts/geo_risks/natcatservice/long-term_statistics_since_1950/MRNatCatSERVICE_1950-2006_Great_natural_disasters_Number_de.pdf. 9. Swiss Re, Economic Research & Consulting, sigma No. 2/200 // http://www.swissre.com/pws/research/publications/sigma_ins_research/facts_and_figures/insured_catastrophe_losses.html. 10. Guy Carpenter & Company // http://gcportal.guycarp.com/portal/extranet/popup/insights/reportsPDF/2007/2007_World_Catastrophe_Report.pdf. 11. Insurance Information Institute // <http://www.iii.org/international/rankings/>.

Надійшла до редколегії 10.06.08

О. Філонюк, Президент Ліги страхових організацій України

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ IAIS

Статтю присвячено дослідженню шляхів інтеграції страхового ринку України до Європейського Союзу та визначено основні напрямки і принципи ринкових відносин і взаємодії суб'єктів української економіки щодо адаптації до практики європейських систем господарювання.

The article is devoted to the research of the ways of integration of the Ukrainian insurance market in the European Union and the definition of the major ways and principles of market relations and interaction of the subjects of the Ukrainian economy as to adaptation to the practice of the European system of management.

Стратегічний курс України на інтеграцію в європейське й світове співтовариство стає в останні роки вирішальним фактором при визначенні напрямків розвитку української економіки та її фінансового сегмента – страхової індустрії.

Досить вдало Україна демонструє ефективні кроки. Помірні темпи зростання ВВП, промисловості, обсягів депозитів фізичних осіб та кредитування; зменшення на 6 % прямого зовнішнього боргу; державні резерви Національного банку України, що зросли на 10 млрд. дол.